

Natuurontwikkeling langs de Zeeuws-Vlaamse kust

Het uitgraven van de sluf-tergeul en schorkreken in de Verdrongen Zwarte Polder (foto: Nanda van den Berg).

GERT-JAN BUTH

In Zeeuws-Vlaanderen is de dominante windrichting evenwijdig aan de Noordzeekust. Langs de kust zijn maar op enkele locaties, in de luwte van uitstekende dijkgedeelten, smalle duinenrijen gevormd. Op twee plaatsen, in Het Zwin en in de Verdrongen Zwarte Polder, ligt achter de duinen een sluftergebied. In de afgelopen drie jaar zijn enkele natuurontwikkelingsprojecten langs deze kust uitgevoerd.

Het sluftergebied Het Zwin is deels gelegen in België (150 ha) en deels in Nederland (33 ha). Binnendijks aan Het Zwin grenzen twee kleine natuurgebied-poldertjes: de Oudelandse Polder (7,4 ha) en de Kievittepolder (5,5 ha). De natuur- en landschapswaarden van deze twee poldertjes worden in sterke mate door Het Zwin bepaald. Een fijnmazig patroon van hier zoute en daar zoete kwel, een zandige of meer kleiige bodem, en afwisselingen tussen struwelen en schraalgraslanden met drinkputten vormen de basis voor hoge botanische waarden en een optimaal leefgebied voor diverse amfibie-soorten. Zo wordt de graslandvegetatie plaatselijk gekenmerkt door soorten als zeekraal, lamsoor, zilte rus, zilt torkruid, en, overgaand naar het zoete milieu, heemst, addertong, echte koekeksbloem en rietorchis. Amfibieën die hier voorkomen zijn onder andere boomkikker, kamsalamander en kleine watersalamander. De Kievittepolder is vooral bekend als leefgebied voor de boomkikker. In het afgelopen voorjaar werden hier 55 roepende mannetjes geteld. Enkele jaren geleden zijn de natuurwaarden van de Oudelandse- en Kievittepolder middels herinrichtingsmaatregelen versterkt: maaiveldverla-

gingen, aanpassing van het waterpeilbeheer en het instellen van een integraal en jaarrond begraasingsbeheer met Schotse Hooglanders. De grote aantallen recreanten die rond Het Zwin verblijven lopen nu tussen de grazers door naar het strand.

Boomkikker als boegbeeld

Een van de bijzondere natuurlijke kenmerken van de Zwinstreek is de aanwezigheid van de boomkikker. De Zwinstreek vormt wat dit betreft een noordelijke uitloper van het leefgebied van boomkikkers dat zich uitstrekt vanaf de kustzone van Noord-Frankrijk. Het boomkikkerlandschap wordt gekenmerkt door kleinschaligheid, met een grote variatie aan graslanden, struwelen, open water - drinkputten -, (binnen-) duinen, dijken en wallen. Een dergelijk landschap is ook rijk aan andere natuurwaarden, heeft een hoge belevingswaarde en biedt veel mogelijkheden voor recreatief medegebruik en landschapsversterking.

De totale boomkikkerpopulatie in west Zeeuws-Vlaanderen is klein en kwetsbaar. In het afgelopen voorjaar werden in totaal circa 500 roepende mannetjes geteld. Deze leven voornamelijk in drie bolwerk-gebieden: de Kievittepolder, 3 km ten zuiden hiervan de Wallen van Retranchement, en weer ruim 8 km zuidelijk de Wallen van Aardenburg. Tussen de eerste twee leefgebieden is uitwisseling van boomkikkers vastgesteld. Natuurontwikkelingsprojecten in de Zwinstreek hebben als belangrijk uitgangspunt de versterking van het boomkikkerleefgebied. Een voorbeeld is de herinrichting in 2003 van de Willem-Leopoldpolder als natuurgebied, een voormalig landbouwgebied van ca 45 ha, dat precies het 'gat' opvult tussen de Kievittepolder en de Wallen van Retranchement. De Willem-Leopoldpolder vormde tot 1873 nog onderdeel van de voormalige zeearm Het Zwin en bestond tot dan toe uit kreken, slikken, zandplaten, schor en lage duintjes langs de Zvingeul. Na inpoldering is dit gebied grotendeels geëgaliseerd.

De Verdrongen Zwarte Polder gezien vanaf de zeedijk tijdens hoog water, de sluftervlakte is geïnundeerd (foto: Nanda van den Berg).

Belangrijke uitgangspunten voor de natuurherinrichting waren het deels terughalen van de historische landschapsstructuur en het creëren van het hiervoor geschetste gevarieerde boomkikker-landschap. In enkele grootschalige nieuwe drinkputten, nabij Retranchement, werden vorig jaar reeds boomkikkers waargenomen.

Ontpoldering

In het kader van de door de regeringen van België en Nederland vastgestelde Ontwikkelingsschets 2010 voor het Schelde-estuarium, (gerelateerd aan de instandhoudingsdoelstellingen voor dit Natura 2000-gebied) en een op stapel staande derde verdieping van de vaargeul in de Westerschelde, wordt momenteel een MER uitgewerkt voor een sterke vergroting van Het Zwin. Het gaat om de ontpoldering van 120 ha of meer van de aangrenzende Willem-Leopoldpolder. Het te ontpolderen deel ligt grotendeels in België en het betreft niet het hiervoor vermelde gedeelte dat in 2003 is omgevormd tot natuurgebied. Indien dit project uitgevoerd wordt, zal niet alleen het slik- en schor-areaal van Het Zwin sterk toenemen, maar ook, vanwege de vergrote komberging, de getijde-dynamiek in de huidige, al relatief hoogliggende slufervlakte.

Herdijkte - en Verdrongen Zwarte Polder

Noordelijk van Het Zwin ontstond tijdens een stormvloed in 1802 de Verdrongen Zwarte Polder. In 1829 is hiervan weer een kleiner gedeelte, circa 23 ha, herdijkt. Dit deel wordt nu

Boomkikker (foto: Chiel Jacobusse, Het Zeeuwse Landschap).

de Herdijkte Zwarte Polder genoemd. In de Verdrongen Zwarte Polder, nu circa 54 ha, heeft zich in de loop van de tijd een zandlaag van wisselende dikte op de onderliggende kleigrond afgezet. Aan de zeezijde is een duinenrij ontstaan, waarin zich een slufteeropening bevindt. De achterduinse strandvlakte heeft een schorvegetatie en wordt doorsneden door krekens. De zoutvegetatie en de vegetatie op overgangen naar een zoet milieu zijn fraai ontwikkeld. Enkele bijzondere soorten hier zijn laksteeltje, dunstaart, Deens lepelblad en gesteelde zoutmelde. Er is relatief veel informatie over de vegetatieontwikkelingen van het gebied bekend; in 1962 werd de eerste kartering uitgevoerd. Door een geleidelijk ophoging van het gebied, en dus een minder frequente overspoeling met zeewater, is de vegetatie van de slufteer vlakte de laatste twee decennia jaren minder gevarieerd aan het worden; strandkweek en zilte rus lijken dominanter te worden.

Natuurcompensatie

In 2005 en 2006 vonden hier twee gerelateerde natuurprojecten plaats, waarvoor de Werkgroep Natuurontwikkeling van de Provincie Zeeland de planontwikkeling had uitgevoerd. Deze twee projecten werden deels gefinancierd uit het budget van de stuurgroep Natuurcompensatie Westerschelde, die is ingesteld naar aanleiding van de enkele jaren geleden uitgevoerde tweede verdieping van de vaargeul. De Herdijkte Zwarte Polder, tot 2005 in landbouwkundig gebruik, werd omgevormd tot natuurgebied, en in de Verdrongen Zwarte Polder werd de slufteer geul en een gedeelte van de grootste schorkrekens uitgegraven. Door deze laatste maatregel nam vanaf maart dit jaar de overspoelingsfrequentie van de slufteer vlakte weer toe. Tussen deze twee polders ligt een zeedijk. De Herdijkte Zwarte Polder werd deels ingericht als een graslandgebied met een omvangrijke kreekpatroon. Aan de kant waar dit poldertje aan de zeedijk grenst, werd een duinstructuur aangelegd. Hiervoor werd het vrijkomende zand uit de vlakbij gelegen slufteer geul gebruikt, zo'n 150.000 m³. Alhoewel de Herdijkte Zwarte Polder nog maar net is ingericht, kwamen er in het afgelopen broedseizoen al direct een aantal kustvogels tot broeden, zoals kluut (13 paar), kleine plevier (6 paar), scholekster (4 paar) en tu-reluur (5 paar). De ondergrond van de nieuw ingerichte poldertjes is kleiig tot zavelig. Hier vindt geen verstuiwing of getijde-dynamiek plaats. De vegetatieontwikkeling wordt gestuurd door het grondwater en begrazing.

GERT-JAN BUTH IS MEDEWERKER VAN STICHTING HET ZEEUWSE LANDSCHAP.